

između nemirna uzgona srednjoeur. iluzionizma i razmjerno malih i niskih crkava SZ Hrvatske. Pri tome je pomnim odabiranjem gledišta uspješno spojio velike kompozicije nižih zona, u kojima dominiraju skulptorski riješeni likovi (Lepoglava, Remete pa i Štrigova) s iluzionistički slikanom bogatom arhitekturom koja rjeđe završava kupolama u maniri A. Pozza (Olimje, Purga Lepoglavska), a češće se nad bogatim vijencima (Purga Lepoglavska — svetište, Belec — kapela Sv. Stjepana) ili balustradama (Remete, Kamenica) rastvara prema nebeskom prostranstvu. To mu je uspjelo čak i u Lepoglavi: zatečena je gotička rebra svetišta marmorirao i kroz njih kao kroz rešetku omogućio pogled u Nebo, gdje je smjestio prizor Krunjenja Marijina okružen nizom arhanđela. — Rangerovi su ikonografski programi vrlo složeni i teološki čvrsto utemeljeni, zahvaljujući suradnji s pavlinskim teolozima. Najčešće je cijeli oslikani prostor povezoao zajedničkom idejom, koju je s umetnutim kronogramom gotovo redovito ispisao na vidljivu mjestu. Tu je ideju obrazlagao u odvojenim medaljonima nizom popratnih ilustracija iz Staroga i Novoga zavjeta, prizorima iz klasične mitologije, te dopunjavao simbolima i amblemima, ponekad s latinskim natpisima. U razrješavanju i strukturiranju ikonografskih shema najčešće se koristio izvornim biblijskim tekstovima; izbjegavao je apokrifne zapise ili legende i praznu dekorativnost. Imao je vrlo razvijen smisao za žanr koji je unosio u manje kompozicije (Olimje, Lepoglava, Purga Lepoglavska). Uz to je u slikarstvo kontinentalne Hrvatske unio još nekoliko novina. Tako je već 1731. u kapeli Sv. Ivana na Gorici izveo svoju prvu slikanu oltarnu arhitekturu, što je poslije ponavljao u Purgi Lepoglavskoj i Kamenici; na apsidi te kapele naslikao je istodobno svoj prvi samostalni pejzaž koji je poslužio kao pozadina skulpturi Sv. Ivana Krstitelja. Krajolicima slikanima na karakterističan način ukrasio je niz malih kompozicija (korske klupe, mali jednobojni i obojeni medaljoni u Sv. Ivanu na Gorici, Purgi Lepoglavskoj, Olimju, Remetama, Štrigovi). Slikane oltare, vijence i balustrade, te druga pogodna mjesta na svojim kompozicijama ukrašavao je raskošnim cvjetnim aranžmanima u slikovitim vazama koje su postale svojevršnim »potpisom« pavlinskih slikara općenito. Vrlo je prepoznatljiva skala njegovih boja s profinjenim plavim, žutim i zagasito crvenim tonovima, sa zelenkastim sjenama inkarnata i naglašenim bjelilom bjeloočnica skulptorski riješenih likova izražajnih fizionomija.

U Rangerovu se slikarstvu ne mogu zapaziti izrazitije oscilacije. Iako se četrdesetih godina zapaža određeni pomak prema baroknom ekspresionizmu, a potkraj života klasicizirajuća suzdržanost, rukopis mu je vrlo siguran i određen, a umjetnički domet na razini vrha istodobnoga srednjoeur. baroka. Način razrješavanja unutrašnjosti iluzionističkom arhitekturom, medaljonima i vijencima, tipologiju likova i kolorit R. je prenio skupini svojih suradnika i učenika koji su u tom načinu slikali još nekoliko desetljeća nakon njegove smrti (tzv. pavlinska slikarska škola ili radionica).

LIT.: G. Szabo, Kroz Hrvatsko Zagorje, Zagreb 1939. — M. Mirković, Barokni program Rangerove stropne slike u franjevačkoj crkvi u Varaždinu, Zbornik Gradskog muzeja u Varaždinu, 1975, 5. — Ista, Pokušaj rekonstrukcije ikonološkog programa Rangerovih fresaka u svetištu remetske crkve, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1986, 12. — Ista, Ivan Ranger i pavlinsko slikarstvo, u katalogu: Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244 — 1786, Zagreb 1989. Ma. Mir.

RAKOKRŠĆANSKA UMJETNOST → STAROKRŠĆANSKA UMJETNOST

RANJINA, Nikofor, vojni graditelj (Dubrovnik, XIV. st.); dubrovački plemić. Republika mu je 1319. povjerila projekt i gradnju Minčete, najistaknutije kule dubrovačkih zidina. Kula je bila četverokutne osnove, a sasvim je preinačena u XV. st. prema projektima Michelozza di Bartolomeo i Jurja Dalmatina. Pretpostavlja se da je R. sagradio i kulu Sv. Jakova.

LIT.: C. Fisković, Prvi poznati dubrovački graditelji, Dubrovnik 1955, str. 69. — L. Beritić, Utvrđenja grada Dubrovnika, Dubrovnik 1955, str. 22. R.

RAPANIĆ, Željko, povjesničar umjetnosti i arheolog (Split, 26. X. 1932). Studirao povijest umjetnosti i povijest na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Doktorirao 1982. temom *Razvitak skulpture u Dalmaciji od 6. do 9. stoljeća*. Od 1958. radi u Arheološkome muzeju u Splitu, gdje je 1971—80. direktor. Od 1987. ravnatelj Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu, a od 1993. znanstveni savjetnik u Institutu za arheologiju Republike Hrvatske u Zagrebu — sjedište u Splitu. Bavi se kasnoant. i ranosrednjovj. arheologijom, posebno kamenim spomenicima, natpisima i skulpturom na području Dalmacije. Istraživao na Visu, Solinu, Ostrvici kraj Omiša, Dmišu, Dubrovniku.

BIBL.: Kamena plastika ranog srednjeg vijeka u Arheološkom muzeju u Splitu, VjAHD, 1963, 60; Ranosrednjovjekovni latinski natpisi iz Splita, ibid., 1971, 65—67; Revizija istraživanja i nova interpretacija arhitektonskog kompleksa na Otoku u Solinu, VjAHD,



B. RAŠICA. Kompozicija

1977, 70—71 (s D. Jelovinom); *Prilog proučavanju kontinuiteta naseljenosti u salonitanskom ageru u ranom srednjem vijeku*, ibid., 1980, 74; *Majstori-klesari*, u knjizi: Arheološka istraživanja na otocima Cresu i Lošinju, Zagreb 1982; *Dva splitska ranosrednjovjekovna sarkofaga*, Arheološki radovi i rasprave, VIII—IX, Zagreb 1982; *La costa orientale dell' Adriatico nell' alto medioevo*, Considerazioni storico-artistiche, Settimane di studio del Centro italiano di studi sull' alto medioevo, XXX, Spalato 1983; *Predromaničko doba u Dalmaciji*, Split 1987; *Hrvatska u doba kneza Branimira*, u knjizi: *Solunska epizoda europske povijesti*, VjAHD, 1993. B. Čk.

RAPSKI EVANDELISTAR, ulomci iluminiranoga evanđelistara iz XI. st. koji se čuvaju u nadžupnome uredu (riznici) u Rabu. To su ostaci kojima je bio uvezan jedan gradual iz XV. st. i od kojih se nakon skidanja i restauriranja dalo složiti 12 listova, a još je tridesetak ulomaka ostalo slobodno. Pisan je beneventanom. Evanđelja na Božić potpisana su pod koralne neume bez crtovlja. Iluminiran je teratološko-pletternim inicijalima i višebojnim inicijalima »I« u obliku ljudskoga lika na početku pojedinih evanđelja. Očuvano je ukupno 7 likova: Uskrnuli Krist, Pantokrator, Maria Orans, Ivan Krstitelj, Magdalena te apostoli Petar i Andrija. Slikani su živim bojama, a oponašaju monumentalno zidno slikarstvo adriobizantinskoga kruga.

LIT.: A. Badurina, Fragmenti iluminiranog evanđelistara iz kraja XI. st. u Rabu, Peristil, 1965—66, 8—9. A. Bad.

RASINJA, selo Z od Koprivnice. U selu je bio grad Pekrijevi; 1527. opustošio ga K. Frankopan, a razorila ga 1532. vojska Sulejmana II. Od ostataka je obitelj Inkey de Pallin sagradila dvorac u duhu kasnoga historizma. — Župna crkva Sv. Križa jednobrodna je građevina podignuta na gotičkim ostacima; sakristija je uz poligonalno svetište poduprta potpornjima. Zvonik se izdiže iz gl. pročelja. JZ od sela na brdu Budim tragovi su grada Opoja koji je od 1236. bio u posjedu templara.

LIT.: G. Szabo, SG. — R. Horvat, Župe u Hrvatskoj Podravini, Hrvatska prošlost, II, Zagreb 1941, str. 73. — L. Dobronić, Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkaraca u Hrvatskoj, Rad JAZU, 1984, 406. A. Ht.

RAŠA, gradić Z od Labina. Tu se locira rim. putna stanica *Arsia*, koju izvori (*Tabula Peutingeriana* i anonimni geograf iz Ravene) bilježe na rim. cesti Pola — Tarsatica. Poslije I. svj. r. izgrađeno je novo rudarsko naselje, prema projektima G. Pulitzera-Finalja.

B. RAŠICA, paviljon »Mašinogradnje« na Zagrebačkome velesajmu

